

PARTEA ÎNTÂI

Aspecte teoretice

CAPITOLUL I

RECAPITULAREA CUNOȘTIȘTELOR FUNDAMENTALE DE DREPT CIVIL NECESARE STUDIULUI CONTRACTELOR

I.1. Instituții fundamentale

1. Noțiunea de contract

Noul Cod civil (C. civ.) definește contractul ca fiind acordul de voințe dintre două sau mai multe persoane cu intenția de a constitui, modifica sau stinge un raport juridic (art. 1.166). Noul Cod civil (la fel ca și Codul civil din 1864) folosește alternativ termenii de contract și convenție, aceștia fiind considerați sinonimi, fără distincții sub aspectul conținutului.

2. Regulile aplicabile contractelor

Noul Cod civil prevede că toate contractele se supun regulilor generale prevăzute în Capitolul I, intitulat „Contractul”, din Titlul II, numit „Izvoarele obligațiilor”, în Cartea a V-a, „Despre obligații”, în art. 1.166-1.323. Regulile particulare privitoare la anumite contracte sunt prevăzute în acest cod sau în legi speciale.

3. Principii aplicabile instituției contractului

3.1. Principiul libertății contractuale (sau al libertății de voință – art. 1.169 C. civ.): acest principiu exprimă regula de drept potrivit căreia persoanele sunt libere să încheie orice fel de contracte doresc, determinându-le în mod liber atât fondul, cât și forma. Altfel spus, părților contractante le este recunoscută libertatea de a-și supune acordul lor de voință unei legi ale cărei conținut și formă îl determină chiar ele.

Libertatea contractuală nu este însă una absolută, ci cunoaște mai multe limite impuse de lege, de ordinea publică și de bunele moravuri (art. 1.169 C. civ.), precum și de buna-credință (art. 1.170 și art. 1.183 C. civ.).

3.2. Principiul forței obligatorii a contractului [art. 1.270 alin. (1) C. civ.]: privește efectele actului juridic bi- sau multilateral; acest principiu exprimă regula de drept potrivit căreia contractul este obligatoriu pentru părțile contractante, iar nu facultativ, și este exprimat și prin adagiul *pacta sunt servanda*.

3.3. Irevocabilitatea contractului [art. 1.270 alin. (2) C. civ.]: din principiul forței obligatorii a contractului decurge o altă regulă fundamentală a dreptului contractual, și anume cea a irevocabilității actului juridic bi- sau multilateral. Astfel, încheierea contractului repre-

zentând rezultatul unui acord de voințe (*mutuus consensus*) și desființarea lui trebuie să fie rezultatul aceleiași acord (*mutuus dissensus*).

3.4. *Principiul relativității efectelor contractului* (art. 1.280 C. civ.): regula de drept potrivit căreia contractul generează drepturi și obligații numai pentru părți, neputând să profite sau să vatăme interesele terțelor persoane, alcătuiește conținutul principiului relativității efectelor contractului. Acest principiu cunoaște excepții: contractul în favoarea unei terțe persoane (stipulația pentru altul – art. 1.284 și urm. C. civ.) și acțiunile directe [contractul de mandat – art. 2.023 alin. (6) C. civ., antrepriză – art. 1.856 C. civ. și locațiune – art. 1.807 C. civ.]; promisiunea faptei altuia (art. 1.283 C. civ.) este o falsă excepție.

3.5. *Opozabilitatea contractului* (art. 1.281 C. civ.): deși o convenție nu poate da naștere la drepturi și obligații în sarcina terților, totuși aceștia sunt obligați să respecte realitatea socio-juridică creată prin încheierea contractului. Aceasta este opozabilitatea contractului, care uneori e condiționată de o anumită publicitate (cazul transmisiunilor imobiliare), iar alteori de existența unei date certe pe înscrisul constatator al convenției; excepție: simulația (art. 1.289 și urm. C. civ.).

4. Clasificarea contractelor

În încercarea de a realiza o prezentare cât mai sistematică a principalelor elemente ce țin de instituția contractului, vom trata clasificarea contractelor sub forma unei scheme didactice.

4.1. După conținutul lor (art. 1.171 C. civ.):

- contracte unilaterale: generează obligații numai în sarcina uneia dintre părți; e.g., donația, comodatul, împrumutul de consumație, mandatul cu titlu gratuit, depozitul cu titlu gratuit;

- contracte bilaterale/sinalagmatiche: generează obligații reciproce și interdependente între părți; e.g., vânzarea-cumpărarea, schimbul, locațiunea, închirierea, antrepriza, renta viageră, întreținerea, tranzacția, asigurarea.

4.2. După scopul urmărit de părți (art. 1.172 C. civ.):

- contracte cu titlu oneros: fiecare parte urmărește să își procure un anumit avantaj în schimbul prestației pe care și-o asumă; e.g., schimbul, locațiunea, închirierea, tranzacția, arendarea, antrepriza, asigurarea, vânzarea;

- contracte cu titlu gratuit: una dintre părți urmărește să îi procure celeilalte un anumit avantaj, fără a urmări să obțină un contraechivalent; e.g., donația, comodatul, mandatul cu titlu gratuit, depozitul cu titlu gratuit.

4.3. După certitudinea sau incertitudinea întinderii prestațiilor la momentul încheierii contractelor cu titlu oneros (art. 1.173 C. civ.):

- contracte comutative: existența și întinderea prestațiilor asumate de părți sunt certe și pot fi apreciate chiar din momentul contractării, nedepinzând de hazard; e.g., locațiunea, închirierea, schimbul, mandatul cu titlu oneros;

- contracte aleatorii: existența sau întinderea prestațiilor părților sau numai a uneia dintre ele nu se cunoaște la momentul contractării, ci depinde de un eveniment viitor și incert; e.g., întreținerea, renta viageră, asigurarea.

4.4. După cum partea care îi procură celeilalte un folos gratuit își micșorează sau nu patrimoniul prin încheierea contractului cu titlu gratuit:

- liberalități: dispunătorul își micșorează patrimoniul cu folosul patrimonial procurat gratificatului; e.g., donația;

- contracte dezinteresate: dispunătorul procură un folos patrimonial gratificatului fără să își micșoreze patrimoniul; *e.g.*, comodatul, împrumutul de consumație.

4.5. După modul de formare (art. 1.174 C. civ.):

- contracte consensuale: se încheie valabil prin simplul acord de voință al părților; *e.g.*, vânzarea, schimbul, locațiunea, închirierea, antrepriza, mandatul etc.;

- contracte solemne: se încheie valabil numai dacă manifestarea de voință a părților îmbracă o anumită formă prescrisă de lege; *e.g.*, donația, arendarea, ipoteca;

- contracte reale: se încheie valabil numai dacă manifestarea de voință a părților este însoțită de remiterea materială a bunului; *e.g.*, depozitul, comodatul, împrumutul de consumație, gajul;

- contracte electronice (art. 1.245 C. civ.).

4.6. După efectele produse:

A – contracte constitutive/translative de drepturi reale: constituie sau transferă un drept real; *e.g.*, vânzarea, schimbul, donația;

- contracte generatoare de drepturi de creanță: dau naștere numai unor drepturi de creanță; *e.g.*, locațiunea, închirierea, arendarea, depozitul, mandatul.

B – contracte constitutive/translative de drepturi: produc efecte din momentul încheierii lor în viitor; *e.g.*, asigurarea, renta viageră, întreținerea, schimbul;

- contracte declarative de drepturi: produc efecte nu doar pentru viitor, ci și pentru trecut, recunoscând între părți situații juridice preexistente; *e.g.*, tranzacția.

4.7. După modul de executare:

- contracte cu executare dintr-o dată (imediată sau instantanee): executarea presupune o singură prestație din partea debitorului; *e.g.*, vânzarea, schimbul, donația;

- contracte cu executare succesivă: executarea presupune mai multe prestații eșalonate în timp; *e.g.*, arendarea, locațiunea, închirierea, asigurarea.

4.8. După reglementarea și denumirea legală:

- contracte numite/tipice: au o denumire stabilită de lege și o reglementare proprie; *e.g.*, schimbul, locațiunea, comodatul, vânzarea, depozitul;

- contracte nenumite/atipice (art. 1.168 C. civ.): nu au o denumire legală și nici reglementare proprie; *e.g.*, întreținerea era contract nenumit anterior intrării în vigoare a noului Cod civil, însă este contract numit în noul Cod civil.

4.9. După posibilitatea părților de a le stabili conținutul:

- contracte negociate: părțile negociază atât încheierea, cât și cuprinsul contractului; *e.g.*, comodatul, depozitul, mandatul, antrepriza, vânzarea; schimbul;

- contracte de adeziune (art. 1.175 C. civ.): conținutul contractului este determinat, integral sau majoritar de către una dintre părțile contractante; *e.g.*, asigurarea;

- contracte tipizate: sunt prezentate contractanților sub forma unui înscris imprimat, cuprinzând principalele clauze contractuale prestabilite și unele rubrici albe, ce urmează a fi completate cu datele contractanților;

- contracte obligatorii: încheierea și cuprinsul contractului sunt impuse de lege; *e.g.*, asigurarea obligatorie de răspundere civilă pentru proprietarii de autovehicule.

5. Condițiile esențiale pentru validitatea contractului

Condițiile esențiale pentru validitatea unui contract sunt prevăzute de art. 1.179 C. civ.:

- condiții de fond:

1. capacitatea de a contracta;

2. consimțământul părților;
3. un obiect determinat și licit;
4. o cauză licită și morală.

- condiții de formă: în măsura în care legea prevede o anumită formă a contractului, aceasta trebuie respectată, sub sancțiunea prevăzută de dispozițiile legale aplicabile.

Nulitatea contractului (art. 1.246 și urm. C. civ.): nulitate absolută, nulitate relativă, nulitate virtuală; efectele nulității, validarea contractului.

Efectele contractului (art. 1.270 și urm. C. civ.): între părți; față de terți.

Încetarea contractului (art. 1.321 și urm. C. civ.).

5.1. Capacitatea (art. 1.180-1.181 C. civ.):

- regula: poate contracta orice persoană care nu este declarată incapabilă de lege și nici oprită să încheie anumite contracte;

- excepția: incapacitățile.

5.2. Consimțământul părților (art. 1.182-1.224 C. civ.):

a) Încheierea contractului: prin încheierea contractului se înțelege realizarea acordului de voință al părților.

Contractul se încheie prin negocierea lui de către părți sau prin acceptarea fără rezerve a unei oferte de a contracta.

Este suficient ca părțile să se pună de acord asupra elementelor esențiale ale contractului, chiar dacă lasă unele elemente secundare spre a fi convenite ulterior ori încredințează determinarea acestora unei alte persoane.

Dacă părțile nu ajung la un acord asupra elementelor secundare ori persoana căreia i-a fost încredințată determinarea lor nu ia o decizie, instanța va dispune, la cererea oricăreia dintre părți, completarea contractului, ținând seama, după împrejurări, de natura acestuia și de intenția părților (art. 1.182 C. civ.).

Trebuie respectată buna-credință în negocieri, atât la încheierea contractului, cât și la executarea acestuia (art. 1.170 și art. 1.183 C. civ.), precum și confidențialitatea negocierilor (art. 1.184 C. civ.).

Elementele de care depinde încheierea contractului (art. 1.185 C. civ.): atunci când, în timpul negocierilor, o parte insistă să se ajungă la un acord asupra unui anumit element sau asupra unei anumite forme, contractul nu se încheie până nu se ajunge la un acord cu privire la acestea.

Acordul părților se realizează prin întâlnirea concordantă a ofertei de a contracta (art. 1.187 și urm. C. civ.) cu acceptarea ofertei. Oferta de a contracta se poate face în scris sau verbal, expres sau tacit. Oferta poate fi făcută cu termen sau fără termen.

Condiții:

- oferta trebuie să fie o manifestare de voință reală, serioasă, conștientă, neviciată și cu intenția de a angaja din punct de vedere juridic. O ofertă făcută *iocandi causa* sau din simplă curtoazie, fără intenția de angajament juridic, nu poate să ducă la formarea unui contract;

- oferta trebuie să fie fermă, exprimând o propunere neîndoielnică pentru un angajament juridic, care, prin acceptare, să poată realiza încheierea contractului. Nu este fermă, *e.g.*, oferta de vânzare a unui lucru, prin care ofertantul și-ar rezerva dreptul de a modifica prețul propus;

- oferta trebuie să fie neechivocă. Simpla expunere a unei mărfi în vitrină, fără indicarea prețului, nu poate fi considerată, neapărat, ca fiind o ofertă de vânzare, de îndată ce expunerea ar fi putut să fie făcută ca model sau în alte scopuri;

- oferta trebuie să fie precisă și completă, cuprinzând toate elementele ce pot fi luate în considerare pentru încheierea contractului; caracterul complet și precis face posibil ca simpla acceptare să realizeze perfectarea contractului.

Oferta de a contracta (art. 1.188 C. civ.):

- o propunere constituie ofertă de a contracta dacă aceasta conține suficiente elemente pentru formarea contractului și exprimă intenția ofertantului de a se obliga în cazul acceptării ei de către destinatar;

- oferta poate proveni de la persoana care are inițiativa încheierii contractului, care îi determină conținutul sau, după împrejurări, care propune ultimul element esențial al contractului.

Propunerea adresată unor persoane nedeterminate (art. 1.189 C. civ.):

- propunerea adresată unor persoane nedeterminate, chiar dacă este precisă, nu valorează ofertă, ci, după împrejurări, solicitare de ofertă sau intenție de negociere;

- propunerea valorează ofertă dacă aceasta rezultă astfel din lege, din uzanțe ori, în mod neîndoielnic, din împrejurări. Revocarea ofertei adresate unor persoane nedeterminate produce efecte numai dacă este făcută în aceeași formă cu oferta însăși sau într-o modalitate care permite să fie cunoscută în aceeași măsură cu aceasta.

Solicitarea de oferte (art. 1.190 C. civ.): solicitarea de a formula oferte, adresată uneia sau mai multor persoane determinate, nu constituie, prin ea însăși, ofertă de a contracta.

Oferta irevocabilă (art. 1.191 C. civ.):

- oferta este irevocabilă de îndată ce autorul ei se obligă să o mențină un anumit termen;

- oferta este irevocabilă atunci când poate fi considerată astfel în temeiul acordului părților, al practicilor statornicite între acestea, al negocierilor, al conținutului ofertei ori al uzanțelor;

- declarația de revocare a unei oferte irevocabile nu produce niciun efect.

Termenul de acceptare (art. 1.192 C. civ.) curge din momentul în care oferta ajunge la destinatar.

Oferta fără termen adresată unei persoane absente (art. 1.193 C. civ.):

- oferta fără termen de acceptare, adresată unei persoane care nu este prezentă, trebuie menținută un termen rezonabil, după împrejurări, pentru ca destinatarul să o primească, să o analizeze și să expedieze acceptarea;

- revocarea ofertei nu împiedică încheierea contractului decât dacă ajunge la destinatar înainte ca ofertantul să primească acceptarea sau, după caz, înaintea săvârșirii actului ori faptului care determină încheierea contractului;

- ofertantul răspunde pentru prejudiciul cauzat prin revocarea ofertei înaintea expirării termenului.

Oferta fără termen adresată unei persoane prezente (art. 1.194 C. civ.):

- oferta fără termen de acceptare, adresată unei persoane prezente, rămâne fără efecte dacă nu este acceptată de îndată;

- aceste dispoziții se aplică și în cazul ofertei transmise prin telefon sau prin alte asemenea mijloace de comunicare la distanță.

Caducitatea ofertei (art. 1.195 C. civ.):

- oferta devine caducă dacă:

a) acceptarea nu ajunge la ofertant în termenul stabilit sau, în lipsă, în termenul rezonabil de menținere a ofertei;